

Osnova předmětu IB053

Část A: Efektivita práce při tvorbě programu

1. Snížení chybovosti při tvorbě programu
2. Snížení doby potřebné k odstraňování chyb
3. Využití dříve napsaných částí programu
4. Nezávislost programu na pozdějších úpravách
5. Přenositelnost do jiných prostředí

Část B: Efektivita programu

1. Mechanismus přístupu k datům
2. Implementace programových struktur
3. Rozdíl v interpretovaných a překládaných jazycích

Historie předmětu IB053

Autor předmětu se od roku 1990 komerčně zabývá tvorbou software a z této praxe čerpá většinu zkušeností použitých v předmětu Metody efektivního programování. Protože původně na fakultě informatiky vyučoval programování v jazycích C/C++, využívá též zkušeností získaných na cvičeních k tomuto předmětu, protože zápočtové programy některých studentů jsou bohatou studnicí příkladů, jak by se nemělo programovat. Naštěstí těchto studentů postupně velmi ubývá. Výuka C/C++ tedy byla postupně obohacována o doporučení či metody jak (ne)programovat. Po několika letech autor přestal zcela vyučovat programování konkrétního jazyka a začal učit předmět Metody efektivního programování. Obsah tohoto předmětu se také postupně vyvíjí s novými zkušenostmi z praxe, ale též od studentů, kteří se na přednáškách zapojují do diskusí a vnášejí tak na problematiku nový pohled.

Cvičení

- Srovnání efektivit C++ Win/Linux, Java, C#, PHP na shodném HW (dvě úlohy: výpočet nad daty v paměti, zpracování textového souboru)
- Vytvoření týmového díla (C++ Win/Linux, Java) – každý tým bude mít jednoho koordinátora (rozděluje práci, organizuje týmové porady, analýzu), účast v týmu = podmínka zápočtu

Organizační pokyny

- rezervovány jsou 3 hodiny namísto dvou, ale počet hodin za semestr je vždy počet týdnů semestru krát dvě a tedy výuka v některých týdnech se neuskuteční
- rozdělení přednášek a cvičení určuje vyučující průběžně

Část A: Efektivita práce při tvorbě programu

K čemu efektivita: Čas = peníze

1. Snížení chybovosti při tvorbě programu

- Důkladná analýza (*shora dolů*)
  - funkční (*rozdělení programu na moduly, moduly na třídy + interface, třídy na metody*)
  - datová (*objekty, DB-tabulky*)
- Dostatek času (*podvědomí pracuje za nás*)
- Práce v týmu (*Brainstorming*)
- Programování (*zdola nahoru nebo spíše odprostřed dolů a pak odprostřed nahoru → aby se dalo co nejdříve ladit*)
- Dobrá znalost programovacího jazyka (*chyby z neznalosti jazyka se špatně hledají*)
- Dobrá znalost vývojového prostředí a využívání jeho možností
  - refaktoring – přejmenování, přesunutí
  - Prostředky pro sestavování aplikace (MAKE, ANT, MAVEN)
- Soustředěnost při práci (*kolegové v kanceláři, hudba, TV, maily, prohlížení webu*)

2. Snížení doby potřebné k odstraňování chyb (ladění) (Analýza cizího programu, analýza vlastního programu s časovým odstupem)

(Člověk by neměl psát programy tak, aby se stal obětí své vlastní lenosti!)

- Čitelný zápis programu bez „hutných“ pasáží s mnoha vedlejšími efekty

```
for (int i = 0; suma(pocet = index++) < max; new_line(i++) )  
{...}  
v jazyce C: int i; ... if (!i) { ... }
```
- složité logické podmínky rozdělit na jednodušší
- zamezit negaci negovaného
- boolean metody vracející pozitivní stav (hasRestriction x hasNoRestriction)
- nesnažit se za každou cenu zjednodušit logický výraz de Morganovými pravidly - zápis pak neodpovídá logice věci

např. $!(a \ \&\& \ !b) \rightarrow !a \ || \ b$
v zadání je: nesmí platit, že (**a** a současně neplatí **b**)
špatně by se pak kontrolovalo, že $!a \ || \ b$ odpovídá zadání

- Výpočty prováděné překladačem

```
2 * 3.14  
6.28  
#define          PO CET_ZNAKU_ADRESY (40 + 30 + 5)  
#define          PO CET_ZNAKU_ADRESY 75
```
- Symbolické konstanty (*správná interpretace, hromadná změna; nevyužívat k jiným účelům*)

```
jmeno[PO CET_ZNAKU_JMENA + 1];  
prijmeni[PO CET_ZNAKU_JMENA + 1]; - použití k nesprávnému účelu  
jmeno[PO CET_ZNAKU + 1]; - nejednoznačná konstanta
```
- Parametry procedur, proměnné (*výstižné, stručné, jednoznačné, pravdivé názvy, používat pouze k jednomu účelu*)

```
promennaObsahujiciPocetPrvku  
pocetPrvku  
pocet  
poc  
p
```

p q r x y i j k – za určitých okolností lze (kdy?)

příklady použití velkých a malých písmen:

```
proměnná;  
Metoda();  
PublicMetoda();  
privateMetoda();  
KONSTANTA
```

```
viceslovnáProměnná x viceslovná_proměnná  
iPocet, fVelikost, sJméno
```

- Globální proměnné (*nepřehlednost*)
- Komentáře
(*stručné, jasné, pravdivé, neplýtvat, nekomentovat jasné věci (i++; apod.)*),

```
a = findMax(array); // najdeme největší prvek  
a = findMax(array); // tady v tomto místě musíme najít  
                        // prvek, který je v tom poli největší  
a = findMax(array); // největší  
a = findMax(array); // vytiskneme největší prvek  
  
i++;           // i zvýšíme o 1  
i++;           // jak by zněl smysluplný komentář?
```

jak se dostane do programu nepravdivý komentář ?

co komentovat:

- obtížné pasáže
- jednotlivé bloky kódu provádějící ucelenou činnost
- interface (hlavičky metod, rozhraní tříd, modulu)
- Odstraňovat příčiny chyb, nikoli eliminovat jejich důsledky
- Použití Exceptions → zpřehlednění kódu
(ale používat opravdu jen k řešení výjimečného stavu, nikoli jako řešení stavu, který je sice význačný, ale žádoucí, např. tabulka neobsahuje žádnou větu)
- Styl zápisu (*jednotný – graficky, odlišení proměnných, metod, konstant*)
(často je řízen IDE - lze konfigurovat)
(zejména při práci v týmu je potřeba jednotnost stylu zápisu)

grafický styl bloku (odsazování):

záhlaví { }	záhlaví { }	záhlaví { }	záhlaví { }
------------------------	---------------------------	---------------------------	-------------

Mezery (každá neobvyklost musí mít své opodstatnění):

```
for (int i=0; i<5; i++) třída.metoda(x);
```

Přechody na nový řádek

příkaz 1; příkaz 2; příkaz 3;	příkaz 1; příkaz 2; příkaz 3;
---	--------------------------------------

- Práce v týmu (je potřeba tým umět vést a je potřeba umět být členem týmu) - síla řetězu závisí na každém článku

v praxi: nepracuje-li jeden člen kvalitně, snižuje to kvalitu práce i dalších členů, např. když dám týmu neodladěné zdroj. texty funkce, kterou volá funkce jiného člena týmu, tak on pak nebude vědět, jestli je chyba v jeho kódu, zejména ve způsobu volání té funkce a nebo chyba až ve funkci - ke kvalifikovanému rozhodnutí je často potřeba jít až do zdroj. textu té funkce nebo v debuggeru funkci prokrokovat

3. Využití dříve napsaných částí programů

- vhodné rozčlenění programu (třídy/modules aplikačně nezávislé, částečně závislé, závislé)
- při psaní jakéhokoli programu je potřeba neustále myslet na to, jestli se právě psaný kód nebude ještě někdy hodit a tomu přizpůsobit způsob psaní
- obecný algoritmus vždy vyčlenit z méně obecného (aplikačně závislého kódu) – zejména u často používané funkčnosti lišící se jen např. zpracováváním daty (nejhorší je hotový zdrojový kód okopírovat a mírně upravit)
- neslučovat do třídy/module nesouvisející funkčnost
- OOP: používat abstraktní metody, interface
- tvořit knihovny (zdokumentované)
- využití částí programů napsaných cizími osobami (získané z internetu, např. www.sourceforge.net, apache.org)
- využití cizích knihoven (volně šířených i placených)
  - např. pro konfigurační soubory (vyskytuje se prakticky v každém programu)
  - pro uložení dat (nejlépe SQLite, rovněž prakticky každý program potřebuje ukládat data)
  - XML (v Javě JAXB)
- zdrojové texty nekopírovat do jiných projektů, ale sdílet v rámci možností, které dává použitý jazyk a vývojové prostředí
- při úpravách kódu, který je sdílen mezi více projekty, dodržovat zpětnou kompatibilitu

4. Nezávislost programu na pozdějších úpravách

- symbolické konstanty (*zde za účelem parametrizace programu*)
- dobře rozdělený program do modulů a funkcí nebo tříd
(*změna v jedné části programu se nesmí projevit jako vedlejší efekt v úplně jiné části programu*)
- prozíravost; odhad, co se reálně může v zadání později změnit
(*nedůvěra je vysoce pozitivní vlastnost tvůrce software*)

5. Přenositelnost programu do jiných prostředí

- orientace na standardní prvky jazyka
(v Javě je to jedno – pozor pouze na verze Javy, v jiných jazycích existuje spousta kompilátorů, které více nebo méně dodržují standardy, v C++ např. pozor na Templates – nejsou všude)
- použití pouze standardních knihoven, tříd a funkcí
(v Javě je to – až na verze Javy - jedno)
- vyčlenit platformově (co to je? → Windows/Linux, KDE/GNOME atd.) nebo jinak závislé části
(podmíněný překlad (co to je?, v Javě není – řeší se pomocí interface a tříd implementující daný interface, tyto třídy se případně umístí do různých jar-souborů) – konstanty pro podmíněný překlad v jednom souboru nebo případně v projektu – závisí na vývojovém prostředí, moduly ve více verzích, rozdělené dialogy: návrhový vzor Data, View, Controller)

Server

Klient

View (layout)

platformově závislá část

Data

Controller (chování – reakce na události)

platformově nezáv. část

- znalost implementačních detailů
(soubor s binárními daty – implementace reálných čísel nemusí být vždy stejná)
- spolupráce mezi částmi programů napsaných v různých prostředích/jazycích (kompilovaných) – další implementační detaily
Programm – DLL (pozdní vazba – řeší OS)
Modul – Modul (volání – řeší kompilátor)
  - pořadí parametrů
  - implementace datových typů (reálná čísla)
  - umístění prvků ve struktuře
- používat konstrukce nezávislé na implementačních detailech nebo případně závislé konstrukce předdefinovat na jednom místě (zač. modulu, hlavičkový soubor) (počet bitů v int, short, long apod.)

~7

6. Další doporučení

- Pořádek ve zdrojovém textu i po dokončení → využitím refaktoringu (pokud vývojové prostředí umožňuje) přejmenovat proměnné, metody i třídy, přesunout metody mezi třídami nebo dokonce moduly nebo projekty
- Jakmile něco nefunguje podle očekávání, hledat pomoc na internetu vhodně formulovaným dotazem na google (málokdy se stane, že jsme první, kdo danou situaci řeší). Vysoká pravděpodobnost nalezení řešení je na stackoverflow.com.
- Použití sofistikovaných prostředků k úpravě zdrojových textů (editor Sublime)

- Ve zdrojovém textu využívat prostředky k tomu, k čemu jsou určeny např. For-cyklus:

```
for ( inicializace proměnné cyklu ; podmínka pro další iteraci ;           přechod na  
další iteraci )
```

```
for (int i = 0; i < počet; i++)  
for (String str = inputString; !str.isEmpty(); str =  
      str.substring(pozice)) ← (toto je ještě na hranici únosnosti)  
for (File f = new File(name); osoba.getPlat() > 20000.0;  
     osoba.hledej(hledOsoba))
```

- Využití enumerace v cyklu (pokud jí jazyk disponuje – Java od 1.6, C# nebo např. PHP)

```
for (int i = 0; i < seznamOsob.size(); i++)  
{ Osoba osoba = seznamOsob.get(i); ... }  
for (Osoba osoba : seznamOsob) { ... }
```

- Každá větev ve switch (Java, C/C++, C#, PHP aj.) má mít svůj break pokud nemá, je potřeba okomentovat

```
switch (druh) {  
case POCITAC:  
...  
break;  
case NOTEBOOK: (zde nebude komentář, protože to není samostatná větev)  
case NETBOOK:  
...  
break;  
case TABLET:  
...  
// dále stejně jako u smartphone: (okomentováno nepoužití break)
```

```
case SMARTPHONE:
...
break;
case MOBIL:
...
} (poslední větev break nepotřebuje, ale měl by se uvést! Proč?)
```

- Parametrizace programu pomocí konstant v projektu – případně s využitím podmíněného překladu, pokud jsou požadovány i odchylky ve funkčnosti (ideálně pokud vývojové prostředí umožňuje definovat více konfigurací projektu) – použije se v případě, že je potřeba udržovat více verzí jednoho programu (projektu) např. pro více zákazníků, kteří mají specifické požadavky (**nejhorší alternativou je okopírovat všechny zdrojové texty do jiného adresáře a tam upravit**)
- Umět negovat podmínku ($!a \&\& !b \rightarrow a \ || \ b$ a nikoli $a \ \&\& \ b$) (*pokud už to z nějakého důvodu je potřeba*)
- Udržování aktuálností databáze, struktury konfiguračního souboru
  - databáze, konf. soubor apod. má v sobě jako jednu z položek aktuální verzi a v programu musí být kód, který porovná tuto verzi s verzí programu a v případě nesouladu ví, co všechno musí aplikovat, aby výsledná struktura byla aktuální
  - tools pro databáze: liquibase, flywaydb
- Goto? (existuje, ale používat v opodstatněných případech)
(každý program s lib. množstvím goto lze přepsat, tak aby neobsahoval jedině)